ಡಾ|| ರಾಧಾ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ *

ಸೇವಂತಿಕಾಪರಿಣಯ –ಕೆಳದಿ ಇತಿಹಾಸದ ಆಕರ ಗ್ರಂಥ

'ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯ' ಐದು ಅಂಕಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಒಂದು ನಾಟಕ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಳದಿಯ ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮ ಧೈರ್ಯ–ಸ್ಥೈರ್ಯ, ಸಾಹಸಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆ ಬಯಸಿ ಬಂದ ಶಿವಾಜಿಯ ಪುತ್ರ, ರಾಜಕುಮಾರ ರಾಜಾರಾಮ್ ಮತ್ತು ಔರಂಗಜೇಬ್ ಹಾಗೂ ಅವನ ಸೈನಿಕರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮ ತೋರಿಸಿದ ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ಹಾಗೂ ಅಭಿನಂದನೀಯ. ಇಂತಹ ಚೆನ್ನಮ್ಮನ ದತ್ತುಪುತ್ರ ಬಸವಭೂಪಾಲ. ಕೇರಳದ ರಾಜ ಕುಮಾರಿ ಸೇವಂತಿಕಾ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನನಾದ ಕೆಳದಿಯ ರಾಜ ಕುಮಾರ ಬಸವ ಭೂಪಾಲರ ಪ್ರೇಮ ಕಥೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಕಲ್ಯಾಣ ಈ ನಾಟಕದ ಕಥಾವಸ್ತು.

ಬಸವ ಭೂಪಾಲ (ಕ್ರಿ.ಶ.೧೬೯೪-೧೯೧೪)ನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚೊಕ್ಕನಾಥನೆಂಬ ಕವಿ ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದರು. ಈ ನಾಟಕದ ಒಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ, ಇದು ಉಡುಪಿಯ ಬಳಿ ಇರುವ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಸ್ವಾಮಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ಪಂಡಿತರು, ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಯಾತ್ರಿಕರು, ಮಹಾಪುರುಷರು ಹಾಗೂ ವೀರನಾರಿಯರು ಬಂದು ಸೇರಿದ್ದರು. ವಿದ್ವಜ್ಜನ ಗೋಷ್ಠಿಯೇ ಸೇರಿತು. ಈ ನಾಟಕದ ನಾಯಕ–ನಾಯಕಿಯರು ಉಪಸ್ಥಿತರಿದ್ದರು.

ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯ ನಾಟಕದ ಕರ್ತೃ ಚೊಕ್ಕನಾಥ ಮಖಿ ಮಹಾ ಪಂಡಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಕುಂಭಕೋಣದ ಸಮೀಪವಿರುವ ತಿರುವಿಷಲೂರಿನ ವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು. ತಂಜಾಊರಿನ ಷಹಜೀ ಮಹಾರಾಜರ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಷಹಜೀ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೮೪-೧೭೧೦) ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಕವಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಿದ್ದರು. ಚೊಕ್ಕನಾಥ ಮಖಿಯೂ ಸಹ ಷಹಜಿಯವರಿಂದ ಸನ್ಮಾನಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಕವಿ ''ಕಾಂತಿಮತಿ ಪರಿಣಯ' ವೆಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದನು. ಷಹಜಿ ಹಾಗೂ ಕಾಂತಿಮತಿಯವರ ಪ್ರೇಮಕಥೆ ಹಾಗೂ ಅವರಿಬ್ಬರ ಕಲ್ಯಾಣ ಈ ನಾಟಕದ ಕಥಾವಸ್ತು. ಇದೇ ಕವಿ ಬಸವರಾಜರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದರು. ಆಗ ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯವನ್ನು ಬರೆದರು.

ಭಾರದ್ವಾಜ ಗೋತ್ರದ ಮಹಾ ಪಂಡಿತ ತಿಪ್ಪಾಧ್ವರಿಗೆ ಆರು ಜನ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು. ಅವರಲ್ಲಿ ಐದನೆಯವರೇ ಚೊಕ್ಕನಾಥ ಕವಿ. ಈ ಕವಿಯ ತಾಯಿ ನರಸಾಂಬಿಕೆ, ಧರ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳ ಕುಲೀನ ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣು. ಕಾಂತಿಮತಿ ಪರಿಣಯದ ಸೂತ್ರಧಾರ ಹಾಗೂ ಪರಿಪಾರ್ಶ್ವಕರ ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ಈ ವಿಷಯ ನಮಗೆ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ತಮ್ಮ ತಂದೆ ಹಾಗೂ ಸಹೋದರರ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಹಿರಿಯ ಅಣ್ಣ ಮಹಾ ಕಲಾವಿದ. 'ಸಕಲ ಕಲಾ ವಲ್ಲಭ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಎರಡನೆಯ ಅಣ್ಣ ಒಳ್ಳೆಯ ವಾಕ್ಪಟು. 'ವಾದಿ ಕೇಸರಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು

* 'ಶುಭೋದಯ', ೩೮, ೧೧ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಪಶ್ಚಿಮ, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦ ೦೫೫.

ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಮೂರನೆಯ ಅಣ್ಣ ಸ್ವಾಮಿಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಣ್ಣ ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನೇ ಮೀರಿಸುವಂಥ ಜಾಣರಾಗಿದ್ದರು. ಆರೂ ಜನ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಮಹಾ ಪಂಡಿತರಾಗಿ ಖ್ಯಾತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು.

ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯದ ಕರ್ತೃ ಚೊಕ್ಕನಾಥ ಕವಿ ಹಾಗೂ ಬಹಳ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಚೊಕ್ಕನಾಥ ಮಖಿ ಇಬ್ಬರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ಚೊಕ್ಕನಾಥ ಮಖಿ ಮಹಾ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ, ಶಬ್ದ ಕೌಮುದಿಯಂತಹ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಸುವಿಖ್ಯಾತ ರಾಮಭದ್ರ ದೀಕ್ಷಿತರ ಗುರುವಾಗಿದ್ದರು. ಶಿಷ್ಯ ರಾಮಭದ್ರ ದೀಕ್ಷಿತರೂ ಸಹ ''ಷಡ್‌ದರ್ಶಿನಿ ಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ'' ದಂತಹ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದರು. ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯದ ಕರ್ತೃ, ತಂಜಾಊರಿನ ಷಹಜೀಯವರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಇದ್ದರು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಷಹಜೀಯವರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕ ಕಾಂತಿಮತಿ ಪರಿಣಯ ಮತ್ತು ರಾಸವಿಲಾಸದ ತುಲನೆ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ಚೊಕ್ಕಣ್ಣ ಕವಿ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ ೧೭೦೦ರಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿ ಬಸವರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿನೀಡಿದ್ದರು. ಆಗ ಈ ಕವಿ ಆ ರಾಜನಿಂದ ಬಹಳ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ರಾಜ ನಾದರೋ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಧೀರೋದಾತ್ತನಾಯಕ'' ನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಕಾಂತಿಮತಿ ಪರಿಣಯ ನಾಟಕ ಬರೆದ ಅನುಭವದಿಂದ ಹಾಗೂ ಬಸವರಾಜನ ಉದಾತ್ತಗುಣಗಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಕವಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ''ಸೇವಂತಿಕಾ ಕಾಪರಿಣಯ'' ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಸುಂದರ ನಾಟಕ ಬರೆದರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳಾದ ಕಾಳಿದಾಸ ಮತ್ತು ಭವಭೂತಿಯು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾಯಕನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ರಾಜ ಬಸವರಾಜನಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಆತನನ್ನು ನಾಯಕನಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾಳಿದಾಸ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ''ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯ'' ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ನಾಟಕ ನಾಂದಿಶ್ಲೋಕ ದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ತದನಂತರ ಸೂತ್ರಧಾರ, ವಿದೂಷಕ ಹಾಗೂ ಆತನ ಸಹಾಯಕನ ಮಧ್ಯೆ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಅಥವಾ ಪೀಠಿಕಾ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ನಾಟಕದ ರಚನೆಕಾರನ ಪರಿಚಯ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಮಾಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪೀಠಿಕಾ ರೂಪದ ಈ ದೃಶ್ಯ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಮೇಲೆ, ಪವಿತ್ರ ಯಾತ್ರಾಕ್ಷೇತ್ರ ವಾದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದ ಮೇಲೆ ಹಾಗೂ ನಾಯಕ ಬಸವರಾಜನ ಉದಾತ್ತಗುಣಗಳ ಮೇಲೆ, ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಈ ನಾಟಕದ ೫ ಅಂಕಗಳ ಸಾರಾಂಶ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಇವೆ:

ಭೀಕರ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಕೇರಳದ ರಾಜ ಮಿತ್ರವರ್ಮನು ಗೋದವರ್ಮನಿಂದ ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು ಮತ್ತು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟನು. ಆತನ ಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ಮಗಳು ಸೇವಂತಿಕಾ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಸೇವಕರೊಂದಿಗೆ ಕೆಳದಿಯಿಂದ ಅಷ್ಟೇನು ದೂರವಲ್ಲದ ಮೂಕಾಂಬಿಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರ (ಕೊಲ್ಲೂರು) ದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದರು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅರಿತ ಕೆಳದಿಯರಾಜ ಬಸವರಾಜ, ಮಿತ್ರವರ್ಮನ ಕುಟುಂಬದವರು ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರುವಂತೆ ಹೊಸ ಭವ್ಯಭವನ ಮುಂತಾದ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಒಮ್ಮೆ ಮೂಕಾಂಬಿಕಾ ರಥೋತ್ಸವದಂದು ಪವಿತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಬಸವರಾಜ ಈ ಕುಟುಂಬದವರೊಂದಿಗಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ಬಸವರಾಜ ಆನೆಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ತನ್ನ ಭವನದ ಮಾಳಿಗೆ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಕೇರಳದ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಸೇವಂತಿಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮರುಳಾದನು. ಆ ಸುಂದರ ಕನ್ಯೆಯ ಪ್ರೇಮಪಾಶದಿಂದ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಆಕೆಯ ಅದ್ವಿತೀಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ವಿದೂಷಕ ಕೌಶಿಕನೆದುರು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ಆತನ ರಾಣಿಯು ಸಂದೇಹಗೊಂಡಳು. ಆದರೂ ವಿದೂಷಕ ಆಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದನು.

ಸೇವಂತಿಕಾ ಸಹ ಬಸವರಾಜನನ್ನು ಕಂಡು ಮೋಹಗೊಂಡಳು, ಮತ್ತು ಆತನನ್ನೇ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡಳು. ತನ್ನ ಅಭೀಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಳಿಮಾತೆಯ ಗುಡಿಗೆ ನಡೆದುಹೋಗಿ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಆರಾಧಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಒಂದು ದಿನ ಪೂಜಿಸಿ ತನ್ನ ಗೆಳತಿಯರೊಂದಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಗೋದವರ್ಮನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಬೇಟೆಗಾರನ ನಾಯಕನೊಬ್ಬನು (ನಿಷಾದೇಶ:) ತನ್ನ ಬೃಹತ್ ಸೇನೆ

ಯೊಂದಿಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಕಾಳಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪೂಜಾರಿಯಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದ ಬಸವರಾಜನು ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಬೇಟೆಗಾರನ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸೋಲಿಸಿ ಸೇವಂತಿಕಾಳನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕರೆತಂದನು. ಇದಾದ ಮೇಲೆ ತೋಟದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತ ಕೌಶಿಕನೊಂದಿಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯು, ಹಿಂದೆ ತನ್ನ ವಿಶೇಷವಾದ ಮೂಲಿಕೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಂತರ್ಧಾನನಾಗಿದ್ದ ಬೇಟೆಗಾರನ ಮುಖಂಡನನ್ನು ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಕರೆತಂದನು. ಅವನಿಂದ ಬಸವರಾಜನು ಕೆಳಕಂಡ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಅವೇನೆಂದರೆ, ಗೋದವರ್ಮನು ಸೇವಂತಿಕಾಳಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತನಾದಾಗ ಮಿತ್ರ ವರ್ಮನ ಭರ್ತ್ಸನೆಗೆ ಒಳಗಾದನು. ಇದರಿಂದ ಕುಪಿತಗೊಂಡ ಗೋದವರ್ಮನು ಬೇಟೆಗಾರರ ಮುಖಂಡನಿಗೆ ಹಣದಾಸೆ ತೋರಿಸಿ ಸೇವಂತಿಕಾಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದನು.

ಈ ಘಟನೆಯ ನಂತರ ರಾಜ ಜ್ಯೋತಿಷಿ ಮಹಾಮತಿ ಬಂದು ಮಿತ್ರನ ಭವಿಷ್ಯ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಮಿತ್ರವರ್ಮನು ತಾನೇ ಬಂದು ಸೇವಂತಿಕಾಳನ್ನು ವರಿಸಲು ಬಸವ ಭೂಪಾಲನನ್ನು ಕೇಳುವನು, ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಈ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ವಿದೂಷಕನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು.

ಈ ಘಟನೆಯಾದ ನಂತರ ರಾಜನ ಮನಸ್ಸು ಸೇವಂತಿ ಕಾಳಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಿತು. ಬೇಟೆಯ ನೆಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಳಿಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತನ್ನ ಲಗ್ನ ಸೇವಂತಿಕಾಳೊಂದಿಗೆ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕಾಳಿ ದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೇವಂತಿಕಾಳು ತಾನು ಕಂಡ ಕನಸನ್ನು ತನ್ನ ಗೆಳತಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ವಿದೂಷಕನು ರಾಜನಿಗೆ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅವಳೂ ಸಹ ತನ್ನನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ರಾಜನು ಊಹಿಸಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೊರಟನು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಮಿತ್ರವರ್ಮನಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬಂದಿತು. ಆ ಪತ್ರದವಿಷಯ ಹೀಗಿತ್ತು: ''ಜಹಗೀರುದಾರ ಚಿತ್ರವರ್ಮನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಮಿತ್ರವರ್ಮನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಆತನನ್ನು ಪುನಃ ಕೇರಳದ ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ಕೇರಳಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕಳುಹಿಸಬಹುದು''. ಬಸವ ರಾಜನು ಸಕಲಮರ್ಯಾದೆಗಳಿಂದ ಸೇವಂತಿ ಕಾಳೊಂದಿಗೆ ಆಕೆಯ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ಕೇರಳಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆದರೆ ವಿರಹವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಬಳಲಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಕೇರಳಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಸೇವಂತಿಕಾ ಯಾವಾಗಲೂ ಅರಮನೆಯ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬಸವರಾಜನ ಯೋಚನೆ ಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮೂಕಾಂಬಿಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿದೂಷಕನ ಪತ್ನಿಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಭಾವಚಿತ್ರವನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿ, ತಾನು ಪಡೆದ ರಾಜನ ಭಾವಚಿತ್ರವನ್ನು ತನ್ನೆದುರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಿಯ ಲಾವಣ್ಯ ಮತ್ತು ಶೌರ್ಯ ವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಿತ್ರವರ್ಮನು ಯಾರ ಸಹಾಯ ದಿಂದ ಪುನಃ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದನೋ, ಅವನ ಋಣವನ್ನು ತೀರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸೇವಂತಿಕಾಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರವರ್ಮನು ಒಪ್ಪಿರುವನೆಂದು, ಮದುವೆ ಮಾರನೆಯ ದಿನವೇ ನಡೆಯ ಲಿರುವುದೆಂದು ಸೇವಂತಿಕಾಳ ಗೆಳತಿ ಆಕೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದಕೊಡಲೆ ಬಸವರಾಜನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಳು. ಮತ್ತು ತಾನು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಶುಭ ಶಕುನಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಫಲವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗೆಳತಿಯು ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಜ್ಯೋತಿಷಿಯೊಬ್ಬನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಅತೀತ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಸವರಾಜನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಸೇವಂತಿಕಾಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ತಾನು ಪುನಃ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮಿಯನ್ನು ಸೇರಬಹುದೆಂಬ ಭರವಸೆ ಆಕೆಗೆ ಮೂಡಿತು. ಆಕೆಯ ಗೆಳತಿಯು ಒಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ, ಚಿತ್ರವರ್ಮನೊಂದಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದ್ದ ಮದುವೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು.

ಈ ನಾಟಕ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಟಕಗಳಾದ ಮಾಳವಿಕಾಗ್ನಿ ಮಿತ್ರ ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳಂತೆ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ ಇದೆ. ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲಾ ನಾಟಕ ಕಾರರು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಎರಡು ಬೃಹತ್ ಗ್ರಂಥಗಳಾದ, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ 'ಬೃಹತ್ ಕಥಾ' ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಚೊಕ್ಕನಾಥ ಕವಿ, ''ಕಾಂತಿಮತಿ ಪರಿಣಯ'' ಮತ್ತು ''ಸೇವಂತಿಕಾ

ಪರಿಣಯ'' ಎಂಬ ಎರಡು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆ ಹಾಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚೊತ್ತುವ ಈ ನಾಟಕದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ, ಈ ನಾಟಕ ನಾಯಕ ನಾಯಕಿಯರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ೧೭ನೇ ಹಾಗೂ ೧೮ನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಕುಂದಿಲ್ಲದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತ್ತೆಂಬುದು, ಆಗಿನ ಕಾಲದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ರಾಜರುಗಳ ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಮತಗಳ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ, ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕವಿಗಳಿಗೆ ದೊರಕುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯವನ್ನು ಕೆಳದಿಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಂಜಾಊರಿನ ಕವಿ ಬರೆದುದ್ದುದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ, ಕೆಳದಿ ರಾಜರುಗಳ ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಬಸವರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ಪಂಡಿತರುಗಳು ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ತಿಪ್ಪಧ್ವಾರಿಯ ಮಗ ಮಹಾ ವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ಚೊಕ್ಕನಾಥನು ಈ ನಾಟಕ ಬರೆದು ಸದ್ಗುಣಗಳ ಖಣಿಯಾದ ಬಸವರಾಜನನ್ನು ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸಿ, ಅವನಿಂದ ಅನೇಕ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಊರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು, ಎಂದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಧಾರನ ಮೂಲಕ ಸ್ವತಃ ಕವಿಯೇ ಹೇಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ನಾಟಕದ ನಾಯಕ ಒಬ್ಬ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಈ ಬರಹವನ್ನು ಅರೆಚಾರಿತ್ರಿಕ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ, ಕೆಳದಿಯರಾಜ ಬಸವರಾಜನ ಅನೇಕ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೇವಲ ಒಂದೆರಡು ಘಟನೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಇದರಲ್ಲಿವೆ. ಅವು ಯಾವುದೆಂದರೆ, ಕೇರಳದ ರಾಜನೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದ ಸ್ನೇಹ-ಸಂಬಂಧ, ಹಾಗೂ ಶತ್ರು ಗೋದವರ್ಮನಿಂದ ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಿತ್ರವರ್ಮನ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಆಶ್ರಯ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿ ಚೊಕ್ಕನಾಥ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆರಡು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಈತನು ತಂಜಾಊರಿನ ಷಹಜೀ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಇವನು ಬಸವರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದನು. ''ಬಸವರಾಜನು ತಂಜಾಊರಿನ ಮರಾಠ ರಾಜರೊಂದಿಗೆ ಸ್ನೇಹದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಾಗೂ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮತ್ತು ಕವಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ವಿನಿಮಯ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು'' ಎಂಬುದನ್ನು ಕವಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯ ನಾಟಕ ಬಸವರಾಜನ ಗುಣಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಕಾಶ ಬೀರಿದರೂ ಎಲ್ಲ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು, ರಾಜನು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿ, ಬಸವರಾಜನನ್ನು ''ಬಸವರಾಜ ಭೂಪತಿ ಮಣಿ'', ''ರಾಜರತ್ನ'' ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಪರೋಪಕಾರ ಗುಣ, ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ಮೀರಿಸುತ್ತದೆಂದು, ಅವನ ಸೌಂದರ್ಯ, ಮನ್ಮಥನ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದುದೆಂದು, ಮತ್ತು ಅವನ ಶೌರ್ಯ, ಅರ್ಜುನ ಮತ್ತು ಭೀಮರ ಶೌರ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಮನೆ ಮಾಡಿದ್ದವು. ಎಲ್ಲ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ರಾಜನ ಔದಾರ್ಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಒಪ್ಪುವ ವಿಷಯ. ಹಾಗೂ ರಾಜನು ''ಸುರನಿಕರಕಲ್ಪದ್ರುಮ'' (ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವ ಮರ) ಎಂಬ ಬಿರುದಿನಿಂದ ಪುರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿದ್ದನು.

ರಾಜನಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲಾಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಕಲಾ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಗುಣಗಳಲ್ಲದೆ, ಅವನು ''ಶಿವತತ್ವರತ್ನಾಕರ'' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಶ್ವಜ್ಞಾನಕೋಶದ ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದನು. ''ಸುಭಾಷಿತ ಸುರದ್ರುಮ'' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದನು ಮತ್ತು ''ಸೂಕ್ತಿ ಸುಧಾಕರ'' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ, ಅರ್ಧ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದನು. ಮೂಕಾಂಬಿಕಾ ದೇವಿ ಹಾಗೂ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವರಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಹೊಡೆದೋಡಿಸುವ ಕೆಚ್ಚು ಅವನಲ್ಲಿತ್ತು. ಕೇರಳದ ನಾಯಕರೊಂದಿಗೆ ಸ್ನೇಹಸಂಬಂಧ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕವಿ ತನ್ನ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯದಿಂದ ನಾವು ಸಾಕಷ್ಟು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದರೂ ಅದು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೆಳದಿಯ ರಾಜ್ಯದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಸೂತ್ರಧಾರ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿವರಣೆ ನೀಡುತ್ತಾ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ''ವೇದಿಶಿಕಾ:ದೇಶಿಕಾ:'' ಅಂದರೆ ಹೊರದೇಶದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ನಿಲುವಂಗಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ರಸ್ತೆಯ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ

ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳ ಪ್ರಕಾಶ ಕೆನ್ನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಜರುಗಳಿಂದ ಪುರಸ್ಕಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಹಾರಗಳನ್ನು ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ತಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಹಿಂದೆ ಶಿಷ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಶಿಷ್ಯರ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಒಂದು ವಿವರಣೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವುದೇನೆಂದರೆ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಹಾಗೂ ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ನಗರಗಳು ಪಂಡಿತ-ವಿದ್ವಾಂಸರ ಆವಾಸ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದವು. ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ನಾನಾ ದೇಶಗಳಿಂದ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬಂದು ಪುರಸ್ಕೃತ ರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಪಟ್ಟಣದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ, ಜನಗಳ ಅಂಧವಿಶ್ವಾಸ, ಭೂಮಿಯ ಮಣ್ಣಿನ ಗುಣ, ಸುಂದರವಾದ ಚಿತ್ರೋಪಮ ಪ್ರಕೃತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕವಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನವಿಲುಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಹಾವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಆಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಸದಾಚಾರಿಗಳು ಊಟ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟ ಎಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತರು ಅಭೀಷ್ಟ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹೊರಳುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಗೆದ್ದಲು ಮಣ್ಣು, ಕುಷ್ಟರೋಗ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ಯದಂತಹ ರೋಗಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಹೆಂಗಸರು ''ಶಾಂತಿವ್ರತ'' ಮಾಡಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದ ವಾದಿರಾಜಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ''ತೀರ್ಥ ಪ್ರಬಂಧ''ದಲ್ಲಿ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಇದೇ ರೀತಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮಧ್ಯಯುಗದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಂಗದ ಮೇಲೆ ನಾಟಕವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವಾಗ ಹೆಣ್ಣು ಪಾತ್ರವನ್ನು ಗಂಡಸರೇ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿನ ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ''ಸೇವಂತಿ ಕಾಯಾ: ಪಿತೃವ್ಯ ನಂದನಃ ತಸ್ಯಾಃ ಸಖೀನೋ ಗೃಹಿಣೀ ಸಹೋದರಾ''

ಮಲ್ನಾಡು ಪ್ರದೇಶದ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಕಾಡು ಮತ್ತು ಬೆಟ್ಟಗಳಿದ್ದುದರಿಂದ ದಂಗೆಕೋರರು ಹಾಗೂ ಬೇಟೆಗಾರರು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲು, ರಾಜರ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು, ಹೀಗೆ ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ರಾಜರು ಮತ್ತು ರಾಜಕುಮಾರರು ಇವರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜನಗಳು ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟೋ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಕಣ್ಣುಕಟ್ಟು ವಿದ್ಯೆಯ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಟ-ಮಂತ್ರ-ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದುರ್ಬಲ ರಾಜರು ಇವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಶಿಕ್ಷೆಯಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಬಸವರಾಜನು ತನ್ನ ''ಶಿವ ತತ್ವರತ್ನಾಕರ''ದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ಸ್ಯ, ಅಗ್ನಿ ಮುಂತಾದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರವಿದ್ಯೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಾಯಗಳೇ ಇವೆ. ಇಂದ್ರಜಾಲ ಅಥವಾ ಮಾಯ ಮಾಡುವುದು ರಾಜನೀತಿಯ ಒಂದು ಅವಶ್ಯಕ ವಿಷಯವೆಂದು ಮತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಶಿವ ತತ್ವರತ್ನಾಕರ'ದಲ್ಲಿ ಬಸವರಾಜನು, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನೇ ಈ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಅಪರೂಪದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಾಶವಾಗದ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕವನ್ನು ೧೯೫೮ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಾಚ್ಯ ಸಂಶೋಧನಾ ಸಂಸ್ಥೆಯವರು ಪ್ರಕಾಶನ ಮಾಡಲು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಶ್ರೀ ಎಚ್. ದೇವೀರಪ್ಪನವರೇ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಪಂಡಿತರಾಗಿದ್ದ ವಿದ್ವಾನ್. ಎಸ್. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದರು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ವಿದ್ವತ್ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. ನಾಗರೀಲಿಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡು ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ತಾಳೆಗರಿಯ ಹಸ್ತಲಿಪಿಯನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ ನಂತರ ಸಂಪಾದನೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿ ವಿದ್ವಾನ್ ಶ್ರೀ ಶಂಕರ ಕಾಮೇಶ್ವರ ಐಯ್ಯರ್ ಎಂಬುವರು ಬಹಳ ಮುಂಚೆ ಅಂದರೆ ಸುಮಾರು ೭೫ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ, ಒಂದು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ''ನವಸಲಪುರಿ''ಯಲ್ಲಿ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಎಂದು ಸಂಪಾದಕರ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಿಂದ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಈಗ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆದರೆಂಬ ಬಗ್ಗೆಯೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಎ. ಬಿ. ಕೈತ್ ಎಂಬುವರು ''ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದ ಮೂಲ ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆ'' ಎಂಬ

ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಟಕದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರಿಯವರು ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಭರತ ಮುನಿ, ಧನಂಜಯ ಮುಂತಾದವರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ನಾಟಕದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಅದರಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಈ ನಾಟಕದ ಕರ್ತೃ ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಚೊಕ್ಕನಾಥ ಕವಿಯು, ಕಾಳಿದಾಸ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದ್ದರೂ ಸಹ ಮಾಳವಿಕಾಗ್ನಿಮಿತ್ರ ಅಥವಾ ಮಾಲತಿಮಾಧವ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಈ ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯದಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ, ೧೬, ೧೭ ಹಾಗೂ ೧೮ನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಿತ್ರಣಗಳು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಬಿದನೂರು, ಮೈಸೂರು, ಕೇರಳ, ತಂಜಾಊರು ಮುಂತಾದ ಊರುಗಳು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಾಂತದ ರಾಜರುಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಏಕತೆಯನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಬಂದ ಪಂಡಿತರು ಕೆಳದಿಯ ರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದಿದ್ದರು, ಎಂದು ಕೆಳದಿಯರಾಜ ಬಸವರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಈ ನಾಟಕದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವರು ವೀರಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ನಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಹ ಬೇರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಥವಾ ದಾರ್ಶನಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳಿಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಹನಶಕ್ತಿ, ಗ್ರಂಥಗಳ ಒಲವು, ಕಲೆಗಳ ಒಲವು ಮತ್ತು ಸಮೀಪದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ನೇಹ, ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ನಾಟಕದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬಹುದು.

ಮಧ್ಯಯುಗದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥನಿಧಿಯ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ, 'ಸೇವಂತಿಕಾ ಪರಿಣಯ' ಹಾಗೂ 'ಕಾಂತಿಮತಿ ಪರಿಣಯ' ದಂತಹ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮೌಲ್ಯಾಧಾರಿತ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಾವು ವೀಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ೧೭ನೇ ಮತ್ತು ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಿಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ, ಕೇರಳ ಮತ್ತು ತಮಿಳು ನಾಡಿನ ರಾಜರುಗಳು ಹಾಗೂ ಕುಟುಂಬದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಕಲೆ, ಕಲೆಗಾರರು ಮತ್ತು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

○